

Sv. Bonaventura

TROJÍ CESTA

(neboli OHEŇ LÁSKY)

Úvodní poznámky:

Tento spisek, nazývaný v nejstarších kodexech „De triplici via“ - Trojí cesta, obdržel později mnoho různých pojmenování: Incendium amoris - Oheň lásky; Parvum bonum - Nepartrné dobro; Itinerarium mentis in se ipsum - Cesta duše do sebe samé; Fons vitae - Pramen života; Regimen conscientiae - Vedení svědomí; Incentivum amoris - Výheň lásky; Mystica theologia - Mystická bohověda, Stimulus conscientiae - Osten svědomí; Stimulus amoris - Osten lásky; Trinariis de vita contemplativa - Trojí o nazíravém životě.

Autenticita spisu je zaručena - uvádí jej mnoho kodexů i jiní svědkové, jako Kronika XXIV generálních ministrů, dosvědčuje jej sv. Antonín, Jan Trithemius, uznávají jej kritikové jako Sbaralea, Vydavatelé benátské, Bonelli.

Dílo v sobě uzavírá nástin celé mystické teologie. Je jakoby druhým Breviloquiem, s tím rozdílem, že ono je scholastické, kdežto Trojí cesta je dílo mystické. Bylo velmi ceněno, proto existuje mnoho kodexů a jeho vydání, sbírky i zvláštní překlady.

Z díla byly pořizovány výtahy, ale i naopak, byly k němu při dávány i dodatky, Např. Opera omnia sv. VIII. má 4 dodatky: 1. Předmluvu "Evigilans" - Probouzející se. 2. O čem rozjímat při mši sv., 3. Jak uvažovat o Bohu skrze Jeho stopy ve Stvoření, 4. Sedm stupňů k pokroku v lásce Boží.

ÚVOD

1. „Hle, popsal jsem ti ji trojím způsobem¹“ ...atd. Jelikož každá věda nese na sobě znamení Trojice, tedy zvláště ta, která se učí v Písmu sv., se musí vyznačovat znameními Trojice. Proto praví Moudrý o této svaté nauce, že ji popsal trojím způsobem pro její trojí duchovní smysl, totiž: mravní, alegorický (přenesený) a anagogický (vzhledem k věčnému životu). Tento trojí smysl odpovídá trojímu postupnému (hierarchickému) úkonu, totiž: očištnému, osvěčujícímu a zdokonalujícímu.

Očištění vede k pokoji, osvícení k pravdě a dokonalost k lásce. Duše, která jich dokonale dosáhne, je blažená a podle svého vztahu k nim roste její zásluha. Na poznání tohoto trojího záležitosti celého Písma sv. a závisí na tom i zásluha věčného života.

Proto uvažujme o trojím způsobu cvičení se na této trojí cestě totiž: čtením a meditací, modlitbou a nazíráním (kontemplací).

KAPITOLA I

O MEDITACI, KTEROU SE DUŠE OČIŠŤUJE, OSVĚCUJE A ZDOKONALUJE

2. Nejprve pozorujme způsoby meditace. Je třeba vědět, že jsou v nás tři síly, a podle toho, jak jich užíváme, také postupujeme na této trojí cestě, totiž:

- osten svědomí,
- paprsek poznání,
- a oheň moudrosti.

Chceš-li se očistit, obrať se k ostnu svědomí;

chceš-li být osvícen, obrať se k paprsku poznání;

chceš-li se zdokonalovat, obrať se k ohni moudrosti.

Shoduje se to s radou Dionysia Timoteovi², kterého povzbuzuje: „Obrat' se k paprsku...“

1. Cesta očisty a její trojí cvičení.

3. Ohledně ostnu svědomí je člověk povinen cvičit se takto, aby svědomím

- nejprve otfásl,

¹ Přís 22,20.

² Dionysius, *Mystica Theologia* 1,1 (PG 3, 998).

- za druhé jej zaostřil
- za třetí jej usměrňoval.

Otrást svědomím má vzpomínkou na hřích, zaostřovat je má zamyšlením se nad sebou, napravovat je má uvažováním o dobru.

4. Připomínat si hřích se má konat tak, aby duch sám sebe napomínal kvůli mnohým nedbalostem, žádostem a ničemnostem. Do těchto tří skupin můžeme zařadit všechny naše hříchy a zlobu, ať jsme k nim pokoušeni, nebo jsme je již vykonali.

Ohledně nedbalosti je potřeba:

Za prvé, aby člověk uvažoval, zda nebyl nedbalý

- v bdělosti nad srdcem,
- ve využívání času
- a ve sledování cíle.

Neboť právě tyto tři věci je třeba co nejpečlivěji zachovávat:

- dobře bdít nad srdcem,
- užitečně využívat čas
- a každému dílu stanovit náležitý cíl.

Za druhé musí člověk zvažovat, zda nebyl nedbalý

- v modlitbě
- v četbě
- a ve vykonávání dobrých skutků.

Neboť v tomto trojím se musí velmi pilně cvičit a vzdělávat ten, kdo chce vydávat dobré ovoce ve svůj čas³, protože žádné z těchto cvičení nikdy samo bez druhého nestačí.

Za třetí musí zvážít, zda nebyl nedbalý

- v pokání,
 - v kladení odporu,
 - v pokroku.
- Neboť každý je povinen co nejpečlivěji
- oplakávat zlo, jehož se dopustil,
 - odmítat ďábelská pokušení
 - a postupovat od ctnosti ke ctnosti, aby tak mohl dojít do zaslíbené země.

5. Ohledně žádostivosti člověk musí zvažovat, zda ve svém nitru nežije

- touhou po rozkoši,
- touhou zvědavosti,
- touhou po marnivosti,

neboť ty jsou kořenem všeho zla.

Za prvé je třeba přezkoumávat žádostivost po rozkoši, která v člověku žije tehdy, když v něm je

- dychtění po sladkostech,
- dychtění po jemných věcech,
- dychtění po tělesných požitcích;

to znamená, zda člověk vyhledává

- lahodná jídla,
- luxusní šaty,
- prostopášnou zábavu.

Vědomě toužit po tom všem je nejen pokárání hodné, ale člověk to má odmítat už při prvním hnutí.

Za druhé je třeba rozvažovat o touze po zvědavosti, zda v člověku žije nebo žila. Ta je odhalena tehdy, když když někdo prahne

- vědět, co je tajné,
- vidět, co je krásné,

³ Srov. Žl 1,3; Mt 3,10; 12,33.

- a mít, co je drahé.

V tom všem tkví velmi hanebná chyba chtivosti a zvědavosti.

Za třetí je třeba rozvažovat o žádostivosti po marnosti, která tehdy v člověku žije nebo žila, když v něm byla

- touha po přízni,
- touha po slávě,
- touha po počtách.

Toto všechno je prázdnotou a činí to člověka prázdným, proto máme před tím utíkat podobně jako před hříšnou žádostivostí po ženách. A z toho všeho musí svědomí obviňovat lidské srdce.

6. Ohledně ničemností musí uvažovat, jestli v něm nebudí nebo někdy nebudela

- buď hněvivost,
 - nebo závist,
 - nebo zatrpklost,
- které činí duši ničemnou.

Za prvé je třeba uvažovat o ničemnosti hněvu, který je obsažený

- v duši, v gestu, ve slově,
- nebo v srdci, na tváři, v hlase,
- nebo v pocitu, ve slově, ve skutku.

Za druhé je třeba uvažovat o ničemnosti závisti,

- která se rmoutí z cizího úspěchu
- která se raduje z cizího protivenství
- a která je chladná vůči cizí bídě.

Za třetí je třeba uvažovat o ničemnosti zatrpklosti, ze které povstávají:

- zlá podezření,
- rouhavé myšlenky
- zlomyslné osočování.

Každou takovou ničemnost je třeba si velmi ošklivit. – V důsledku tohoto trojího uvažování se má osten svědomí třikrát zachvět a duše má hořekovat.

7. Když jsme viděli, jak se musí zachvět ostnem svědomí při uvažování o hříchu, je třeba podívat se na to, jak je třeba zaostřit osten svědomí k zamyšlení nad sebou.

Člověk musí vzhledem k sobě uvážit trojí, a to:

- blížící se den smrti,
- čerstvou *krev kříže*⁴
- a přítomnou tvář Soudce.

Neboť tímto trojím se osten svědomí naostří proti každému zlu.

Za prvé se naostřuje, když člověk uvažuje o dni smrti, protože ten je:

- nezjistitelný,
- nevyhnutelný
- a neodvolatelný.

Jestliže toto pečlivě uváží, pak se co nejpilněji vynasnaží, aby se, *dokud má čas*⁵ očistil od veškeré nedbalosti, žádostivosti a ničemnosti. Vždyť kdo by zůstal v hříchu, když si není jist zítřkem?

Za druhé se osten svědomí zaostřuje, když člověk uvažuje o Krvi na kříži prolité

- k povzbuzení lidského srdce,
- k jeho obmytí
- a nakonec k jeho obměkčení.

Neboť byla prolita, aby obmyla lidskou špinavost, aby ze smrti přiváděla k životu a aby zúrodňovala vyprahlost. Vždyť kdo by byl tak tupý, aby dovolil, že by v něm vládla vina nedbalosti nebo žádostivosti či ničemnosti, když uváží, že pro něj byla prolita tato velmi vzácná Krev?

Za třetí se osten svědomí zaostřuje, když uvažuje o tváři Soudce, neboť On je:

- neomylný,

⁴ Kol 1,20.

⁵ Gal 6,10.

- neoblomný
- a nelze mu uniknout.

Nikdo totiž nemůže:

- oklamat Jeho moudrost,
- překroutit Jeho spravedlnost
- nebo se vyhnout trestu.

Není-li „žádné dobro bez odměny a žádné zlo bez trestu“⁶, kdo se nestane nabroušeným proti každému zlu, když toto uváží?

8. Potom je třeba podívat se na to, jak je třeba vyleštit osten svědomí úvahami o dobru. Je trojí dobro, které je třeba promyslet, neboť když si ho člověk osvojí, tím se vyleští osten svědomí, a to:

- horlivost proti nedbalosti,
- přísnost proti žádostivosti
- a dobrota proti ničemnosti.

Kdo si ty tři osvojí, bude mít svědomí dobré a správné. Právě o tom hovoří prorok: *Řekl jsem ti člověče, co je dobré, a co Pán od tebe žádá; být spravedlivý, milovat milosrdenství a horlivě kráčet se svým Bohem*⁷. To se vlastně týká oněch tří zmíněných dober. Podobně praví Pán u Lukáše: *Mějte bedra přepásaná*⁸ atd.“

9. Nejprve tedy máme začít od horlivosti, která otevře cestu ostatním. Lze ji popsat takto: horlivost je jakási svěžest ducha, která vyhání každou nedbalost a uschopňuje duši k tomu, aby všechny božské záležitosti vykonávala

- pozorně,
- s důvěrou
- a elegantně.

To otvírá cestu všem dalším dobrům.

Pak následuje přísnost, která je jakousi pevností ducha, která mírní každou žádostivost a uschopňuje k tomu, abychom si oblíbili:

- drsnost,
- chudobu
- a obyčejné věci.

Jako třetí následuje dobrota, která je jakousi sladkostí duše, která vylučuje jakoukoli ničemnost a uschopňuje duši

- k velkorysosti,
- ke snášenlivosti
- a k vnitřní radosti.

A zde je konec očisťování na cestě meditování. Neboť jakékoli čisté svědomí je radostné a veselé. Kdo se tedy chce očistit, ať se výše uvedeným způsobem obrátí k ostnu svědomí. V uvedeném cvičení může naše meditace začít od kterékoli části. Máme však postupovat od jedné části k druhé a zabývat se jí tak dlouho, dokud nedosáhneme klidu a pohody, ze které vzniká duchovní štěstí. Po jeho dosažení je duch připravený stoupat výš. Tato cesta tedy začíná ostnem svědomí a končí pocitem duchovní radosti, koná se v bolesti ale naplňuje se v lásce.

II. Cesta osvícení a její trojí cvičení.

10. Na druhém místě po cestě očištění následuje cesta osvícení, na které se musí člověk cvičit vzhledem k paprsku rozumu v následujícím pořadí.

- Za první je třeba tento paprsek vrhnout na zlo, které bylo člověku prominuto,
- za druhé jej rozšířit o svěčená dobrodiní
- a za třetí jej obrátit ke slíbeným odměnám.

⁶ Podle Augustina, Řehoře, Boetia a Huga od sv. Viktora.

⁷ Mich 6,8.

⁸ Lk 12,35.

Paprsek rozumu vrhá člověk tehdy, když pečlivě zvažuje zlo, které mu Pán prominul, a kterého je tolik, kolik je hříchů, které jsme spáchali – a zároveň je tak velké, jak velké jsou hříchy, kterými jsme se provinili, a jak velká jsou dobra, která jsme ztratili. Tato meditace je dost jasná z toho, co bylo uvedeno výše. Ale kromě toho je třeba ještě uvážit, do jakého zla bychom upadli, kdyby to Pán dopustil.

Když to pečlivě zvažujeme, paprsek rozumu osvěcuje naše temnoty. Toto osvětlení musí být spojeno s pocitem vděčnosti; jinak by to totiž nebylo osvětlení nebeské, kdybychom neviděli, že za jeho září následuje žár. Proto je třeba vzdávat díky za odpuštění zla, kterého jsme se dopustili nebo se mohli dopustit

- z tísně,
- ze slabosti
- nebo ze zvrácenosti vůle.

11. Za druhé je třeba se podívat na to, jak se tento paprsek rozšiřuje, když uvažujeme o dobrodiních, která nám byla svěřena. Jsou trojího druhu.

- Jedna dobrodiní slouží k doplnění přirozenosti,
- jiná jsou pomocí milosti
- a další jsou darem hojnosti.

K doplnění přirozenosti se vztahuje to, co Bůh dal člověku:

- ohledně těla dal úplnost údů, zdraví organismu a ušlechtilost pohlaví;
- ohledně smyslů dal ostrý zrak, bystrý sluch a rozvážnou řeč,
- ohledně duše dal jasný rozum, správný úsudek a dobrého ducha.

12. K pomoci milosti náleží,

- že za prvé dal milost křtu, kterou Bůh zahladil viny, vrátil nevinnost a udělil spravedlnost, která činí člověka hodným věčného života.
- Za druhé, že udělil milost pokání, která odpovídá vhodnosti doby, vůli duše a vznešenosti náboženství.
- Za třetí, že udělil milost kněžství, kterou tě učinil širitelem nauky, širitelem odpuštění i širitelem eucharistie. V tom všem se méně nebo více rozdávají slova života.

13. K daru hojnosti náleží:

- za prvé, že Bůh dal člověku celý svět – bytosti nižší ke službě, bytosti jemu rovné k zásluze, bytosti vyšší k jeho ochraně.
- Za druhé, že Bůh dal člověku svého Syna, a to za bratra a přítele a dal ho jako výkupné a dává ho denně za pokrm. To první ve vtělení, to druhé v utrpení a to třetí při proměňování.
- Za třetí, že Bůh dal člověku Ducha svatého jako znamení přijetí, jako výsadu adoptování a jako zasnubní prsten. Neboť učinil křesťanskou duši svou přítelkyní, svou dcerou i svou snoubenkou.

To všechno je podivuhodné a nedocenitelné, proto při meditování o tom musí být duše Bohu náležitě vděčná.

14. Nakonec se zřetelem na cestu osvětlení je třeba pomocí meditace obrátit paprsek rozumu tak, aby si připomínal slíbenou odměnu, a vracel se tak ke zřídlu veškerého dobra. Je tedy třeba horlivě uvažovat a často myslet na to, že Bůh, který neklame⁹, přislíbil těm, kdo mu věří a kdo ho milují

- odstranění veškerého zla,
- společenství se všemi svatými,
- vyplnění všech tužeb v Něm samém, jenž je pramenem i cílem všech dober, jenž je tak Dobrý, že přesahuje
 - každou prosbu,
 - každou touhu
 - i každou cenu –

a nás považuje za hodné tak velkého dobra, jestliže Jej milujeme a toužíme po Něm nade vše a kvůli Němu – a proto k Němu musíme tihnout s veškerou touhou i s citem i s ochotou.

⁹ Tit 1,2.

III. Cesta zdokonalení a její trojí cvičení

15. Nakonec půjde o to, jak se máme cvičit ve vztahu k ohni moudrosti. Je třeba to dělat v následujícím pořadí, neboť tento oheň je třeba

- za prvé shrnout,
- za druhé rozpálit
- a za třetí vyzvednout.

Oheň se shrnuje odmítáním vznětu každé lásky ke tvorům. Proto je třeba zříkat se vznětů této lásky, jelikož

- láska ke tvorům nepomáhá;
- a jestli pomůže, tak neposílí;
- a jestli posílí, tak nepostačí.

Proto je třeba všechnu takovou lásku úplně odtrhnout od touhy.

16. Za druhé je třeba oheň rozpálit, a to tak, že se touha obrátí ke Snoubencově lásce. Dělá se to tak, že přirovnáváme lásku

- k sobě samým
- nebo k touze nebešťanů
- nebo k samotnému Snoubenci.

Činí tak ten, kdo zvažuje,

- že láska může vynahradit každý nedostatek,
- že láska dává blaženým úplnou hojnost všeho dobra,
- že láska poskytuje Jeho nejvýše žádoucí přítomnost.

To vše rozpaluje touhu.

17. Za třetí je třeba oheň vyzvednout nade vše

- smyslové,
- představitelné
- i poznatelné,

a to v následujícím pořadí, aby člověk, který Ho touží bezprostředně a dokonale milovat,

- za prvé, aby si při meditaci říkal, že ten, jehož touží milovat, není smyslový, protože není ani viditelný, ani slyšitelný, ani ho nelze ucítit, ani ochutnat nebo nahmatat, a tudíž není smyslový, ale je *celý žádoucí*¹⁰.
- Za druhé, aby uvažoval že není možné si ho představovat, protože není ani konečný, ani zobrazitelný, ani spočítatelný ani popsitelný ani proměnlivý, a tudíž si ho nelze představit, ale je *celý žádoucí*.
- Za třetí, aby uvažoval, že není poznatelný, protože není dokazatelný ani definovatelný ani uchopitelný myšlenkou ani docenitelný ani prozkoumatelný, a tudíž je nepoznatelný, ale je *celý žádoucí*.

IV. Doplnění

18. Z toho všeho lze snadno vyvodit, jak se přichází k moudrosti Písma sv. při meditování o cestě očištění, osvícení a zdokonalení. A nejen obsah Písma sv., nýbrž každou svou meditaci máme vztahovat k těmto cestám. Vždyť každá meditace moudrého člověka se týká

- buď lidských činů, když totiž rozjímá o tom, co člověk učinil a co by měl učinit, a jaké jsou jeho pohnutky;
- nebo se týká božského díla, když rozjímá, jak moc toho Bůh člověku dal, že to všechno udělal pro něho, jak mnoho mu odpustil i jak mnoho mu slíbil. V tom jsou zahrnuta díla stvoření, vykoupení i oslavení;

¹⁰ Pís 5,16.

- nebo se týká obou východisek, Boha i duše, jak mají být vzájemně spojena.

V tom má spočívat celá naše meditace, poněvadž v tom je cíl všeho myšlení i jednání a to je opravdová moudrost, v níž je poznání získané opravdovou zkušeností.

19. Tomuto druhu meditace se musí věnovat celá duše, a to všemi svými silami, to jest rozumem, důvtipem, svědomím i vůlí. Neboť v tomto druhu meditace

- rozum provádějící bádání dává návrhy,
- důvtip utvářející mínění stanoví definici,
- svědomí vydávající svědectví nabízí závěr
- a vůle, které náleží volba, přináší řešení.

Například, chce-li někdo uvažovat o cestě očištění, pak se jeho rozum musí ptát, co se stane s člověkem, který zneuctil Boží chrám. Důvtip odpoví, že buď musí zhynout, nebo se musí očistit kajícím nářkem; svědomí dosvědčí: ty jsi to, a tedy buď by ses měl zavrhnout, nebo se podrobit ostnu pokání; konečně vůle si vybírá, že přijímá nářek dobrovolného pokání, protože odmítá věčné zavržení.

Na ostatních cestách se uvažuje stejně.

KAPITOLA II

O MODLITBĚ, KTERÁ OPLAKÁVÁ UBOHOST, PROSÍ O MILOSRDENSTVÍ A KLANÍ SE

1. Když jsme již řekli, jak se dosahuje opravdové moudrosti četbou a meditací, je třeba nyní říct, jak ji dosáhnout modlitbou. Je třeba vědět, že v modlitbě jsou tři stupně, neboli části.

- První je oplakávání ubohosti,
- druhá je prosba o milosrdenství,
- třetí je klanění se.

Nemůžeme se Bohu klanět, jestliže od něho nejprve neobdržíme milost. Nemůžeme si však naklonit milosrdenství Boží, aby nám udělilo milost jinak, než když opláčeme a jemu předložíme svou bídu a ubohost. Každá dokonalá modlitba má mít tyto tři části; nestačí jedna bez druhých a ani nepřivede k dokonalému cíli, proto je vždy třeba všechny tři spojovat.

I. Trojí oplakávání ubohosti

2. Oplakávání ubohosti – ať už jde o jakoukoli ubohost:

- o upadnutí do viny,
- o ztrátu milosti,
- o oddálení slávy,

musí obsahovat trojí, tj.:

- bolest,
- zahanbení
- a bázeň.
 - Bolest kvůli škodě nebo přikrosti;
 - zahanbení kvůli urážce nebo potupení;
 - bázeň kvůli nebezpečí nebo obvinění.

Ze vzpomínky na minulost se rodí bolest, když se mu vybaví,

- co zanedbal ohledně přikázání spravedlnosti;
- čeho se dopustil ohledně přestoupení zakázaného;
- co ztratil ohledně štědrých darů života.

Z pochopení přítomné situace vzniká v duši zahanbení

- když uváží, kde je – že ta, která byla téměř na vrcholu, je hluboko dole;
- jaká je – že ta, která byla krásným obrazem, se topí v bahně;
- čím je – že ta, která byla svobodnou, je otrokyní.

Z předvídání věcí budoucích vzniká v člověku bázeň, zvláště když pomyslí,

- kam směřuje – *že jeho krok dospěje do pekla*¹¹;
- co ho čeká – že je to nevyhnutelný ale spravedlivý soud;
- čeho dosáhne – že je odplata věčné smrti.

II. Trojí prosba o milosrdenství

3. Prosba o milosrdenství, ať už se prosí o jakoukoli milost, musí být konána

- s hojností touhy, kterou máme od *Ducha svatého, který se za nás přimlouvá vzdechy, které nelze vyjádřit*¹²;
- s důvěrou naděje, kterou máme od Krista, který zemřel za nás za všechny;
- s horlivostí ve vyprošování si pomoci, kterou očekáváme od svatých a od všech dobrých.

To první máme od Ducha svatého, protože

- skrze něho jsme byli Otcem v Synovi navěky předurčení,
- skrze něho jsme byli ve křtu duchovně znovuzrozeni
- a skrze něho jsme byli svorně shromážděni v Církvi.

¹¹ Příis 5,5.

¹² Řím 8,26.

To druhé máme od Krista,

- který se na zemi za nás obětoval na kříži,
- který se ve slávě objevil před tváří Boha Otce v nebi,
- který se v Nejsvětější svátosti nabízí skrze matku Církev.

To třetí máme od společenství svatých,

- to jest z ochrany andělů strážných,
- z přímluv oslavených svatých
- i ze zásluh spravedlivých, kteří dosud bojují.

A když se toto trojí, které jsme vyjmenovali setká dohromady, pak to účinně vyprošuje Boží milosrdenství.

III. Trojí způsob adorace

4. Kult klanění, ať už se klaníme Bohu za jakoukoli milost, musí obsahovat trojí.

- Za prvé, abychom si vyprosili milost, musí se naše srdce sklonit v úctě před Bohem a klanět se mu.
- Za druhé se musí rozšířit o vděčnou náklonnost a díkůvzdání.
- Za třetí se musí povznést k zalíbení a k vzájemné rozmluvě mezi Snoubencem a snoubenkou, jak to učí Duch svatý ve Velepísni.

Koná-li se tato rozmluva správně, pak se objeví zvláštní radost a veselí, takže duši nadchne a způsobí, že duše říká: „*Je dobře, že jsme tady*“¹³. Až zde má naše modlitba končit, a nesmí ustát dřív dokud *nevstoupí na místo podivuhodného příbytku, až do domu Božího, kde se rozléhá veselá píseň a chvalozpěv hodovníků*¹⁴.

5. Aby ses s úctou klaněl Bohu, obdivuj božskou nesmírnost a pohlížej na svou nepatrnost.

Aby ses rozšířil a byl vděčný, uvažuj o božské dobrotě a pozoruj svoji nehodnost.

Aby ses povznesl k zalíbení, vzpomínej na Boží lásku a uvaž svoji vlažnost, aby tě tato úvaha přivedla k nadšení ducha.

6. Je třeba vědět, že Bohu musíme prokazovat trojí úctu:

- za prvé jako Otcí, který nás
 - stvořil,
 - obnovil
 - a vychoval.
- Za druhé jako Pánu, který nás
 - vyrval z tlamy nepřitele,
 - zachránil z pekelného vězení
 - a uvedl do Pánovy vinice.
- Za třetí jako Soudci, před nímž stojíme
 - obžalováni,
 - usvědčeni
 - a uznáni vinnými.

Obžalovává křik svědomí,

usvědčuje očividnost života

a pohled Boží moudrosti nás nutí to uznat. Podle práva tedy nad námi musí vynést rozsudek.

Ona první úcta má být velká, druhá větší, třetí největší.

První je jako úklona, druhá je jako pokleknutí a třetí je jako prostrace.

První úctou se poddáváme, druhou se vrháme na zem a třetí se zřikáme sebe.

První se považujeme za malé, druhou za nejmenší a třetí se považujeme za nic.

7. Podobně jsme povinni Bohu projevovat trojí vděčnou náklonnost, tj. velkou, větší a největší.

¹³ Mt 17,4.

¹⁴ Žl 41[42],5.

- Velkou projevujeme, když uvažujeme o své nehodnosti,
- větší, když uvažujeme o velikosti Jeho milosti,
- největší, když uvažujeme o Jeho nesmírném milosrdenství.

Nebo velkou za spáchané viny, větší za jejich odpuštění, největší za příslibení.

Nebo velkou za dokonalou přirozenost, větší za oděv milosti, největší za dary hojnosti.

V první se srdce rozšiřuje neboli rozpíná,

ve druhé se otevírá,

ve třetí se vylévá podle slov z Pláče: *Vylévej své srdce jako vodu*¹⁵.

8. Zalíbení musíme Bohu dávat najevo třemi způsoby:

- za prvé tak přizpůsobovat své zalíbení Bohu, aby se mu líbilo, že se mu líbí Bůh sám;
- za druhé, aby se mu líbilo, že se líbí samotnému Bohu;
- za třetí, aby se mu líbilo, že na tomto zalíbení budou mít podíl i ostatní.

To první je velké, druhé větší, třetí největší.

- V prvním je láska daná zdarma,
- ve druhém je láska povinná,
- ve třetím je láska z obou smíchaná.
- V prvním je svět ukřižován člověku,
- v druhém je člověk ukřižován světu,
- ve třetím je člověk ukřižován pro svět, takže touží zemřít za všechny, aby se i oni líbili Bohu.

Právě to je stav a stupeň dokonalé lásky, před jehož dosažením se nikdo nemůže považovat za dokonalého. Této dokonalosti se dosahuje tehdy, když je srdce vždy nejen dobrovolně pohotové, ale také touží zemřít za spásu bližních – jak to řekl sv. Pavel: *A já s největší ochotou vynaložím všechno, ano i sám sebe vyčerpám pro vaše duše*¹⁶. Této dokonalé lásky k bližnímu se dosahuje jedině po předcházejícím dosažení dokonalé lásky k Bohu, kvůli Němuž milujeme bližního, který není lásky hodný, než jen kvůli Bohu.

IV. Šest stupňů lásky k Bohu

9. Abychom chápali, jak se roste v lásce k Bohu, musíme vědět, že je šest stupňů, kterými je třeba pozvolna a popořádku projít, aby se dosáhlo dokonalosti.

Prvním stupněm je lahodnost, aby se člověk učil *okoušet, jak lahodný je Pán*¹⁷. To se děje tak, že s Ním odpočíváme a přebýváme ve svatých meditacích, jak je to vyjádřeno v žalmu: *kdo zbyli, budou tě slavit*¹⁸; to se děje právě tehdy, když meditování o Boží lásce plodí v srdci lahodnost.

Druhým stupněm je touha; když si již duše zvykla na onu lahodnost, tu se v ní rodí takový hlad, že ji nemůže nic jiného uspokojit, než když dokonale vlastní toho, kterého miluje. A poněvadž jej nemůže v současnosti dosáhnout, neboť je daleko, proto ustavičně vychází a vystupuje mimo sebe extatickou láskou a volá a říká to, co svatý Job: *Chce duše moje raději zaškrncena být a smrt kosti moje*¹⁹, *poněvadž jako laň prahne po vodách bystřin, tak prahne duše má po Tobě, Bože*²⁰.

10. Třetím stupněm je nasycení, které povstává právě z touhy. Duše horoucně prahne po Bohu a stoupá výš, kde již ke všemu co zůstává níže dostává odpor. Proto je jakoby nasycená a nemůže nalézt občerstvení v ničem jiném, než ve svém Miláčkovi. A jako člověk nasycený, kdyby se najedl pokrmu, zakusí spíše odpornost než občerstvení, tak na tomto stupni činí láska duši vzhledem ke všemu, co je pozemské.

Čtvrtým stupněm je opojení, které se rodí z nasycení. Opojení spočívá v tom, že někdo miluje Boha tak velkou láskou, že nejen že jej útěchy obtěžují, ale také má raději útrapy než útěchy a vyhledává

¹⁵ Pláč 2,19.

¹⁶ 2 Kor 12,15.

¹⁷ Žl 33[34],9.

¹⁸ Žl 75[76],11.

¹⁹ Job 7,15.

²⁰ Žl 41[42],2.

je místo útěchy, a silou lásky toho, jehož miluje, se raduje z trestů, z opovržení a z ran jako Apoštol²¹. Tak jako opilý se bez studu obnažuje a snáší údery bez bolesti – tak se tomu dá rozumět na tomto stupni.

11. Pátým stupněm je bezpečí, které se rodí z opojení. Duše cítí, že tak moc miluje Boha, že by pro něho ochotně snesla všechnu škodu a všechno opovržení; odhazuje pryč strach²² a nabývá tak velkou důvěru v božskou pomoc, že se duše domnívá, že ji nic nemůže odloučit od Boha. Právě na tomto stupni byl Apoštol, když pravil: *Kdo nás může odloučit od lásky Kristovy? A já jsem přesvědčen, ani smrt, ani život... nebude nás moci odloučit od Boží lásky, projevené v Kristu Ježíši, našem Pánu*²³.

Šestým stupněm je opravdové a úplné ticho, ve kterém vládne tak veliký pokoj a odpočinek, že duše trvá v mlčení a v odpočinku, jako by byla v Noemově arše, kde ji nic nezneklidňuje. Neboť kdo může znepokojovat takovou mysl, kterou nerozbouří žádný osten žádostivosti, ani nevyplaší žádný bodec strachu? V takové mysli je klid a definitivní stav a odpočinek a tam odpočívá opravdový Šalomoun, když se mu dostalo místa přebývání v pokoji²⁴.

A podle toho se tyto stupně velmi výstižně označují pomocí oněch šesti stupňů, po kterých se vystupovalo k trůnu Šalomouna²⁵. Proto Píseň písní říká: *Purpurové schodiště obložil láskou*²⁶, protože dosáhnout tohoto ticha není možné jinak, než láskou. Člověk, který ji získal může velmi lehce konat vše, co patří k dokonalosti, ať už jednat, či trpět, žít, či umírat. Je tedy třeba snažit se o to, abychom rostli v lásce, protože pokrok v ní vede k dokonalosti všech dober, kterou ať nám laskavě udělí Ten, který žije a kraluje na věky věků. Amen.

V. Shrnutí

12. Aby byly po ruce výše uvedené rozdíly, věz, že ten, kdo chce postupovat k oné dokonalosti, musí se v rozjímání obracet

k ostnu svědomí, aby jím otřásal, aby ho zaostřoval a usměrňoval;

k paprsku rozumu, aby ho vrhal, rozšiřoval a obracel;

k ohni moudrosti, aby jej shrnoval, rozpaloval a vyzvedával.

Podobně v modlitbě

za prvé, ať oplakává svou ubohost:

- z bolesti kvůli škodě,
- ze zahanbení kvůli urážce,
- z bázně kvůli nebezpečí.

Za druhé, ať pokorně prosí o milosrdenství

- s naléhavostí touhy kvůli Duchu svatému,
- s důvěrou naděje kvůli Krista ukřižovaného,
- s pomocí ochrany pro přímluvu svatých.

Za třetí, ať se mu klaní tak,

- že Bohu prokazuje úctu,
- že mu prokazuje vděčnou náklonnost
- a že v něm nachází zalíbení. Ať tomu nejprve předchází obdivování Boha jako větší předpoklad, pak ať se úvaha zabývá námi jako předmětem uvažování a tak ať dojde k úplnému klanění se, jako k výsledku.

Kdo tak bude postupoval stále a horlivě, vystoupá v lásce po zmíněných šesti stupních, kterými se dochází k dokonalosti ticha, kde je plnost pokoje a něco jako vrchol pokoje, který Pán zanechal apoštolům²⁷. Proto si všimni, že Apoštol v každém pozdravu přál milost a pokoj; milost jako to, co je počáteční, a pokoj jako to, co dotváří celek; a v listu Timoteovi mezi ně vkládá milosrdenství, které je základem oněch dvou²⁸.

²¹ Srov. 2 Kor 12,5.10.

²² Srov. 1 Jan 4,18.

²³ Řím 8,35-39.

²⁴ Žl 75[76],3.

²⁵ 1 Král 10,18n; 2 Kron 9,17n.

²⁶ Píseň 3,10.

²⁷ Jan 14,27.

²⁸ 1 Tim 1,2; 2 Tim 1,2.

KAPITOLA III O NAZÍRÁNÍ, KTERÉ VEDE K OPRAVDOVÉ MOUDROSTI

I. Úvod

1. Když jsme promluvili o tom, jak jsme povinni cvičit se v moudrosti rozjímáním a modlitbou, nyní se krátce dotkneme toho, jak dospět k opravdové moudrosti pomocí nazírání. Kontemplací vchází náš duch do nebeského Jeruzaléma, podle něhož byla vytvořena Církev, jak praví kniha Exodus: *Hled', abys všechno udělal podle vzoru, který ti byl ukázán na hoře*²⁹. Neboť je nutné, aby se církev bojující připodobnila církvi vítězné, aby zásluhy odpovídaly odměnám a poutníci byli podobni blaženým, jak je to jen možné.

Ve slávě je totiž trojí věno, ve kterém spočívá dokonalost odměny, a to:

- vlastnění nejvyššího věčného pokoje,
- skutečné patření na nejvyšší pravdu,
- plné prožívání nejvyšší dobroty a lásky.

A podle toho se rozlišují tři řády v nejvyšší nebeské hierarchii, totiž: trůny, cherubíni a serafíni.

Proto je nutné, aby ten, kdo chce po zásluze dospět k takové blaženosti, se připodobnil oněm třem řádům, nakolik je to zde na cestě možné; to jest, aby měl:

- spánek pokoje,
- jas pravdy,
- sladkost lásky.

V těchto třech odpočívá sám Bůh a v nich přebývá jako na svém trůnu. Proto je nutné, aby se ke každému z těchto tří zmíněných vystupovalo pro třech stupních trojí cestou, tj.:

- očistnou, která spočívá ve vypuzení hříchů;
- osvěcující, která spočívá v následování Krista;
- sjednocující, která spočívá v přijetí Snoubence.

A to tak, že každá z nich má své stupně, začíná se na nejnižším a vystupuje se až k nejvyššímu.

II. Sedm stupňů, které vedou do spánku pokoje

2. Stupňů, po kterých se přichází do spánku pokoje je těchto sedm.

Na prvním se objevuje zahanbení, když rozvažujeme o nemravnosti, a to ze čtyř hledisek, tj. co do jejich

- velikosti,
- množství,
- hanebnosti,
- nevděčnosti.

Na druhém strach, který vznikl z obezřetného úsudku o čtvrtém, a to

- o promarnění skutků,
- o zaslepení rozumu,
- o zatvrzelosti vůle,
- o konečném zavržení.

Na třetím je bolest při posuzování škody, a to ze čtyř důvodů, tj.

- ze ztráty Božího přátelství,
- ze ztráty nevinnosti,
- ze zranění přirozenosti,
- z promarnění uplynulého života.

Na čtvrtém je naléhavé volání o čtverou pomoc, a to

- od Boha Otce,
- od Krista Vykupitele,
- od Panny Matky
- a od vítězné Církve.

²⁹ Ex 25,40.

Na pátém je přísnost v hašení čtverého troudu či zápalné látky, a to:

- vyprahlosti, jakou je zahálka,
- zvrácenosti, jakou je zloba,
- rozkoše, jakou je nemravná žádostivost,
- marnosti, jakou je pýcha.

Na šestém je horlivost v touze po mučednictví ze čtyř důvodů, a to

- pro dokonalé odpuštění hříchů,
- pro dokonalé očištění každé skvrny,
- pro dokonalé odčinění trestů,
- pro dokonalé posvěcení v milosti.

Na sedmém místě přichází spánek v Kristově stínu, kde je blaho a odpočínutí, neboť člověk ví, že je v bezpečí ve stínu božských křídel³⁰, kde ho nepálí ani žár žádostivosti ani strach před trestem. K tomu by nemohl dojít bez touhy po mučednictví.

K touze po mučednictví by však nedošel bez uhašení žáru;

a ani k tomu by nedošel, aniž by prosil o pomoc;

a ani k tomu by nedošel, aniž by oplakal své ztráty;

a ani k tomu by nedošel, kdyby se nebál Božího soudu;

a ani k tomu by nedošel, kdyby si nevzpomněl na svou nemravnost a nezačervenal se za ni.

Kdo tedy chce mít spánek pokoje, ať postupuje podle výše uvedeného pořadí.

III. Sedm stupňů, které vedou do jasu pravdy

3. Je sedm stupňů, vedoucích do jasu pravdy, do níž se dospívá následováním Krista, jsou to:

- souhlas rozumu,
- soucit s utrpením,
- obdivný pohled,
- zbožné vytržení,
- roucho připodobnění³¹,
- obejmutí kříže,
- patření na pravdu.

Stoupá se po nich v tomto pořadí.

Za prvé uvažuj, kdo je ten, který trpí, a podrobuj se mu souhlasem rozumu, abys co nejpevněji věřil, že Kristus je opravdu

- Syn Boží,
- Původce všech skutečností,
- Spasitel lidí,
- Odměnitel všech zásluh.

Za druhé uvažuj, jaký je ten, který trpí, a připoj se k němu svým soucitem, abys trpěl spolu

- s nejnevinnějším,
- s nejtišším,
- s nejvznešenějším
- a s tím, kdo nejvíc miluje.

Za třetí uvažuj, jak velký je ten, který trpí, a vyjdi mu vstříc obdivným pohledem a všimni si, jak je nesmírný

- mocí,
- krásou,
- štěstím,
- věčností.

Obdivuj pak,

- že nekonečná moc maří sama sebe,
- že krása bledne,
- že štěstí je trápeno,

³⁰ Srov. Žl 16[17],8; 60[61],5.

³¹ Srov. Řím 13,14; Gal 3,27.

- že věčnost umírá.

Za čtvrté uvažuj, proč trpí, a ve vytržení zbožnosti zapomeň na sebe samého, protože on trpí kvůli tvému

- vykoupení
- osvícení,
- posvěcení,
- oslavení.

Za páté uvažuj, jak trpí, a obleč se v Krista tím, že se mu snažíš podobat. Neboť on trpěl

- vzhledem k bližním co nejochotněji,
- vzhledem k sobě co nejprísněji,
- vzhledem k Bohu co nejposlušněji,
- vzhledem k odpůrci co nejrozzvázněji.

Snaž se tedy osvojit si

- laskavost k bližnímu,
- přísnost k sobě,
- pokoru před Bohem,
- prozíravost vůči ďáblu,

podle vzoru následování Krista.

Za šesté uvažuj, jak moc trpí a obejmí kříž touhou po utrpení. Neboť on

- snášel pouta jako bezmocná všemohoucnost,
- urážky jako slabá dobrota,
- výsměch jako hloupá moudrost,
- trest smrti jako nespravedlivá spravedlnost,

tak, abys i ty zatoužil po utrpení kříže, to znamená utrpení plné

- věčných křivd,
- slovních urážek,
- pohany v gestech,
- útrap mučení.

Za sedmé uvažuj, co přináší takové utrpení a pohlížeť na paprsek pravdy okem nazírání: neboť za to, co Beránek vytrpěl, bylo otevřeno sedm pečeti knihy, podle páté kapitoly Zjevení³². Tou knihou je poznání všeho, a v ní bylo před lidmi uzavřeno sedm tajemství, která byla zpřístupněna právě účinkem utrpení Kristova, a to:

- obdivuhodný Bůh,
- rozumný duch,
- smyslový svět,
- vytoužený ráj,
- strašlivé peklo,
- chvályhodná ctnost,
- zaviněné provinění.

4. Za první, obdivuhodný Bůh skrze kříž zjevil, že je

- nejvyšší a neproniknutelnou moudrostí,
- nejvyšší a bezúhonnou spravedlností,
- nejvyšším a nevyhovitelným milosrdenstvím.
 - Jeho nejvyšší moudrost podvedla ďábla,
 - jeho nejvyšší spravedlnost našla cenu vykoupení,
 - jeho nejvyšší milosrdenství vydalo za nás Syna.

Když o těchto skutečnostech pozorně uvažujeme, velmi jasně nám ukáží Boha.

Za druhé, skrze kříž se projevil rozumný duch, a to třemi rozdílnými způsoby:

- velkou dobrotivostí u andělů,
- velkou důstojností u lidí
- a velkou krutostí u démonů.
 - Neboť andělé dovolili ukřižovat svého Pána;
 - neboť Syn Boží byl ukřižován za lidský rod,

³² Srov. Zj 5,5n.

- a to na radu démonů.

Za třetí se skrze kříž zjevil smyslový svět, že je místem,

- kde vládne slepota, protože nepoznal pravé a nejvyšší světlo³³;
- kde vládne neplodnost, protože Kristus jím pohrdl jako nenesoucím ovoce;
- kde vládne ničemnost, protože svět odsoudil a zabil Boha a svého Pána, přítele a nevinného.

Za čtvrté se skrze kříž zjevil vytoužený ráj, ve kterém je:

- vrchol vši slávy,
- podívaná veškeré radosti,
- sýpka veškeré hojnosti,

neboť Bůh, aby nám navrátil tento příbytek, stal se člověkem, obyčejným, ubohým a chudým.

V něm

- vznešenost připustila opovržení,
- spravedlnost snesla zločin,
- blahobyť na sebe vzal nouzi.
 - Neboť nejvyšší Vládce přijal ponižující službu, aby nás vyzdvihl do slávy,
 - nejspravedlivější Soudce snesl nejstrašnější trest za zločin, aby nás ospravedlnil z vin,
 - nejbohatší Pán přijal nejkrásnější nouzi, aby nás štědře obohatil.

Za páté bylo skrze kříž zjeveno, že peklo, je strašným místem, plným

- bídy,
- slabosti,
- hanby,
- neštěstí
- a ubohosti.

Neboť jestli bylo nutné, aby Kristus ona muka trpěl pro zahlazení hříchu a na zadostiučinění, pak tím více je třeba, aby je trpěli zavržení jako spravedlivou odplatu a náhradu za svoje špatnosti.

Za šesté bylo skrze kříž zjeveno jak je ctnost chvályhodná, totiž

- jak je vzácná,
- krásná,
- prospěšná:
 - vzácná, protože Kristus raději obětoval život, než aby ji pošlapal;
 - krásná, neboť prosvítala i v oněch potupách;
 - prospěšná, protože jediné dokonalé použití ctnosti
 - oloupilo peklo,
 - otevřelo nebe,
 - obnovilo zemi.

Za sedmé, skrze kříž bylo zjeveno zaviněné provinění, jak je odsouzeníhodné, když k jeho odpuštění je třeba

- tak velké ceny,
- tak velké očištné oběti,
- tak obtížné léčby.

A to do takového stupně, že nejdůstojnější Bůh a člověk v jedné osobě musel zadostučinit

- nejvíce pohrdanou slabostí za aroganci, která neměla sobě rovné;
- vynikající chudobou za chtivost, nad kterou nebylo chtivější;
- trpkými krutostmi za bezuzdnost, nad kterou nebylo lehkomyšlnější.

5. Hle, jak je v kříži všechno zjeveno. Vždyť všechno se dá zredukovat na těchto sedm. Proto je kříž

- klíčem,
- branou,
- cestou
- a jasem pravdy.

Když ho někdo přijme a následuje zmíněným způsobem, *nebude chodit ve tmě, ale bude mít světlo života*³⁴.

³³ Srov. Jan 1,9n.

³⁴ Jan 8,12.

IV. Sedm stupňů, které vedou do sladkosti lásky

6. Je sedm stupňů, jak dosáhnout sladkosti lásky přijetím Ducha svatého. Jsou to:

- stimulující bdělost,
- posilující důvěra,
- rozpalující touha,
- povznášející vytržení,
- utišující zalíbení,
- příjemná radost,
- sjednocující přilnutí.

Chceš-li dosáhnout dokonalosti lásky a lásky Ducha svatého, musíš postupovat v tomto pořadí.

- Je tedy nutné, aby tě bdělost povzbuzovala až k pohotovosti vůči Snoubenci, abys mohl říci: *Bože, můj Bože, hledám tě už od úsvitu*³⁵; a s Písni: *Já spím, ale mé srdce bdí*³⁶; a s prorokem: *Má duše v noci po tobě touží, můj duch ve mně za úsvitu tebe hledá*.³⁷
- Za druhé je nutné, aby tě důvěra ke Snoubencově spolehlivosti tak posílila, abys mohl říkat: *V tebe Pane, doufám, nebudu zahanben navěky*³⁸; a s Jobem: *I kdyby mne zabil, v něho budu doufat*.³⁹
- Za třetí je nutné, aby tě touha po sladkosti Snoubence tak rozpálila, abys mohl říkat: *Jako laň prahne po vodách bystrin, tak prahne má duše po tobě, Bože!*⁴⁰; a s Písni: *Jako smrt je silná láska*⁴¹; a také: *Jsem nemocná láskou*⁴².
- Za čtvrté je nutné, aby tě vytržení nad vznešeností Snoubence tak povznášelo, abys mohl říkat: *Jak milé jsou tvé příbytky, Hospodine zástupů!*⁴³; a s onou nevěstou: *Táhni mne za sebou*⁴⁴, také s Jobem: *Zardoušení zvolila má duše*⁴⁵.
- Za páté je nutné, aby tě zalíbení v kráse Snoubence tak ztišilo, abys mohl říkat to, co nevěsta: *Můj milý je můj a já jsem Jeho*⁴⁶; i toto: *Můj milý je běloskvoucí i červený, vyvolený z tisíců*.⁴⁷
- Za šesté je nutné, aby tě oblažila radost ze Snoubencovy hojnosti, abys mohl říci: *Když v mém nitru roste neklid, naplní mě útěcha tvá potěšením*⁴⁸; a také: *Jak nesmírná je tvá dobrotivost, Pane!*⁴⁹ a také s Apoštolem: *Jsem plný útěchy, přetéká radostí*,⁵⁰ atd.
- Za sedmé je nutné, aby tě oddanost tak spojila se silou lásky Snoubence, abys mohl říkat: *Mé štěstí je být nablízku Bohu*⁵¹; a také: *Kdo nás může odloučit od lásky Kristovy?*⁵².

7. V těchto stupních je řád, není dobré se zastavit, dokud se nedojde k poslednímu, ale nedojde se k němu než přes ty, které jsou uprostřed a které jsou navzájem spojené. Na prvním z nich vyniká meditace, na některých dalších převažuje cit. Ano,

- bdělost rozvažuje, jak ušlechtilé, jak přínosné, jak žádoucí je milovat Boha;
- jakoby z toho zrozená důvěra plodí touhu,
- a ta plodí vytržení, až dochází k úplnému spojení, polibku a objetí, k čemuž nás doved' atd. Amen.

³⁵ Žl 62[63],2.

³⁶ Pís 5,2.

³⁷ Iz 26,9.

³⁸ Žl 30[31],2.

³⁹ Job 13,15.

⁴⁰ Žl 41[42],2.

⁴¹ Pís 8,6.

⁴² Pís 2,5.

⁴³ Žl 83[84],2.

⁴⁴ Pís 1,3.

⁴⁵ Job 7,15.

⁴⁶ Pís 2,16.

⁴⁷ Pís 5,10.

⁴⁸ Žl 93[94],19.

⁴⁹ Žl 30[31],20.

⁵⁰ 2 Kor 7,4.

⁵¹ Žl 72[73],28.

⁵² Řim 8,35.

V. Shrnutí

8. Stupně, o nichž jsme hovořili, jde shrnout takto.

Nejprve rozdělení stupňů očistných:

- styd' se za neřesti,
- obávej se soudu,
- oplakávej ztráty,
- jako o lék pros o pomoc,
- kvůli nepříteli přemáhej žádostivost,
- kvůli odměny prahni po mučednictví,
- kvůli odpočinutí ve stínu, se přiblíž ke Kristu.

Stupně, které patří k osvícení se rozdělují takto:

- Rozvažuj, kdo je ten, který trpí, a oddej se víře;
- jaký je ten, který trpí, a soucitně strádej;
- jak velký je ten, který trpí a s údivem ho obdivuj;
- z jakého důvodu trpí a s důvěrou mu děkuj;
- jakým způsobem trpí, a následováním se mu připodobni;
- jak mnohá jsou muka, která trpí, a s vřelostí jej objímej;
- k čemu je to dobré a s porozuměním nazírej.

Stupně cesty spojení se rozdělují takto:

- bdělost ať tě vyburcuje kvůli pohotovosti Snoubence;
- důvěra ať tě posílí kvůli jeho spolehlivosti;
- touha ať tě rozpálí kvůli jeho sladkosti;
- vytržení ať tě pozvedne kvůli jeho vznešenosti;
- zalíbení ať tě ztiší kvůli jeho kráse;
- radost ať tě zaplaví kvůli hojnosti jeho lásky;
- přilnutí ať tě s ním spojí kvůli síle jeho lásky.

Tak, aby zbožná duše vždy říkala Pánu ve svém srdci:

- Tebe hledám,
- v tebe doufám,
- po tobě toužím,
- k tobě se pozvedám,
- tebe přijímám,
- v tobě se raduji
- a k tobě se navždy přimykám.

VI. Jiné rozdělení na devět stupňů duchovního pokroku

9. Všimni si, že ještě jinak můžeme rozdělit stupně postupu, podle rozdělení třikrát tři, které odpovídá trojí hierarchii. Každému totiž náleží trojí, to je

- zkroušenost,
- vděčnost
- a podobnost.

Tak je tomu po pádu. Kdyby totiž člověk nezhřešil, stačilo by dvojí, a to vděčnost a podobnost:

- vděčnost za milost,
- podobnost kvůli spravedlnosti. Ale nyní je také nutná
- zkroušenost jako lék. Neboť hříchy spáchané s potěšením, mohou být zahlazeny jen pomocí trýznivé skličivosti.

Ve zkroušenosti musí být

- posouzení zlého, které jsme spáchali z vlastní ničemnosti,
- bolestné připomínání si Kristova utrpení,
- prosba o posilu, kvůli ubohosti bližního.

Ve vděčnosti musí být

- obdivování dobrodiní, protože jsou stvořením z ničeho,

- likvidace trestů kvůli nápravě hříchu
- a díkyvdání za vysvobození z pekla.

Nebot' jsme byli

- stvoření k obrazu Božímu,
- vykoupeni jeho vlastní krví
- a pozvednutí do nebeských výšin.

V podobnosti musí být

- patření na pravdu pozvednutou k vyšším věcem,
- vznět lásky vycházející k vnějšímu světu,
- projev síly vnitřního člověka.

Tak at' se patřením na pravdu povzneseš nad sebe samého, a to

- nazíráním na božské skutečnosti pomocí inteligence,
- zkoumáním všeho stvoření pomocí vědy
- a ovládnutím úsudků pomocí zkušené víry⁵³.

Také se rozšíříš kolem sebe tak, že budeš horlivě jednat s láskou, a to

- touhou po nebeských radostech pomocí moudrosti;
- objímáním rozumných tvorů prostřednictvím přátelství;
- opovrhováním tělesnou žádostivostí pomocí střídmosti.

Také ve svém vnitřním životě musíš projevit sílu, a to tím,

- že se postavíš obtížím pomocí ráznosti;
- že budeš konat chvályhodné činy prostřednictvím velkodušnosti;
- že budeš chtít, co je nepatrné pomocí pokory.

10. Trpké očišťování, ve kterém je

- zkušenost nad sebou samým, musí být bolestná kvůli zármutku nad zlem, které útočí
 - na tebe samotného,
 - na Krista
 - i na bližního.
- Soucit s Kristem má být uctívou bázni s respektem k jeho skrytému a pravému soudu, i když nejistému, co se týče
 - doby,
 - dne
 - a hodiny.
- Útrpnost s bližním se má projevit důvěrou v pomoc, která je vždy připravena
 - od Boha,
 - od Krista
 - a na přímluvu svatých.

Osvícení má být v podobnosti,

- v níž je patření na prvotní pravdu, které
 - se pozvedá k nepochopitelnému,
 - rozšiřuje se na poznatelné
 - a mizí v pravdách víry.
- Je v něm také afektivní láska, která
 - se pozvedá k Bohu,
 - rozšiřuje se na bližního
 - a mizí ve vztahu ke světu.
- A je v něm také mužné jednání, které
 - se pozvedá k tomu, co je chvályhodné,
 - rozšiřuje se na to, co lze sdílet
 - a mizí ve vztahu k tomu, co je zavrženíhodné.

Dokonalost má být ve vděčnosti v níž je

- bdělost vedoucí k opěvování užitečnosti dobrodiní;
- radost propukající v jásot nad vzácností darů;

⁵³ Srov. 2 Kor 10,5.

- dobromyslnost vedoucí k obehmutí za štědrost Dárce.

VII. Dvojí nazírání věcí božských

11. Všimni si, že patření na pravdu se musí pozvednout k nepochopitelnému, a to k tajemstvím nejvyšší Trojice, k níž stoupáme kontemplací, a to dvojitým způsobem: [pozitivním] tvrzením nebo popřením [negací]. Prvnímu učí Augustin, druhému Dionysius.

[Pozitivním] tvrzením nejprve poznáváme,

- že některé božské atributy jsou společné,
- jiné vlastní
- a další přivlastněné, které jsou něco mezi prvními a druhými.

Poznávej tedy a nazírej, jestli můžeš, společné atributy Boží a hled', že Bůh je

- prvotní bytností,
- dokonalou přirozeností,
- blaženým životem;

což jedno z druhého nutně vyplývá.

Znovu zbystři a hled', můžeš-li, že Bůh je

- přítomná věčnost,
- plná jednoduchost,
- pohyblivá nehybnost;

což přirozeně také jedno z druhého vychází a je navzájem spojeno.

A konečně si všimni, že Bůh je

- *nepřístupné světlo*⁵⁴,
- neměnná mysl,
- nepochopitelný pokoj;

které v sobě obsahují nejen jednotu bytnosti a také nejdokonalejší Trojici.

- Světlo totiž jako rodič plodí záři,
- záře a světlo plodí teplo,
- takže teplo vychází z obou dvou, ale ne na způsob potomstva.

Je-li tedy Bůh opravdu nepřístupným světlem, kde záře a teplo jsou substancí a hypostazí, pak vskutku v Bohu je Otec i Syn i Duch svatý, což jsou vlastní atributy božských osob.

Pokoj také v sobě obsahuje spojení několika; dokonalého spojení však nedosáhnou než ti, kdo jsou si podobní; podobní si však nejsou než tak, že dva vycházejí z třetího nebo jeden z druhého. Ale protože v Bohu nemohou oba vycházet z třetího tímto způsobem, proto je nutné, je-li v Bohu pravý pokoj, aby v něm byl

- prvotní počátek,
- jeho obraz
- a spojení obou.

12. V Bohu jsou pak dále přívlastky, které můžeme rozdělit do tří kategorií. – První kategorií přívlastků jsou

jednota, pravda, dobrota.

- Jednota se přiřazuje Otci, neboť je původce;
- pravda se přiřazuje Synu, neboť je obrazem;
- dobrota se přiřazuje Duchu svatému, neboť je spojením.

Druhou kategorií přívlastků jsou moc, moudrost a vůle:

- moc se přiřazuje Otci, neboť je Počátkem;
- moudrost Synu, neboť je Slovem;
- vůle Duchu svatému, neboť je Darem.

Třetí kategorií přívlastků jsou vznešenost, krása a sladkost:

- vznešenost se připisuje Otci kvůli jednotě a moci. Neboť vznešenost není nic jiného než jedinečná a jediná moc.

⁵⁴ 1 Tim 6,16.

- Krása se připisuje Synu kvůli pravdě a moudrosti. Neboť moudrost předpokládá mnohost ideí a pravda zase vyváženost; „neboť krása není nic jiného než vyváženost množství“ (Sv. Augustin)
- Sladkost se připisuje Duchu svatému kvůli vůli a dobrotě. Kde je nejvyšší dobrota spojená s vůlí, tam je nejvyšší láska a nejvyšší sladkost.

V Bohu je tedy ohromná vznešenost, obdivuhodná krása, přitažlivá sladkost, a tak to je. To je tedy výstup cestou pozitivních tvrzení.

13. Ale je ještě vznešenější cesta, a to cesta popírání (negativní), neboť, jak praví Dionysius, „tvrzení jsou nekompletní, negace jsou pravdivé“; vždyť i když se zdá, že říkají méně, ve skutečnosti říkají více. Tento způsob výstupu spočívá v popírání všeho, a to tak, že se v negacích postupuje od nižšího k nejvyššímu, včetně nejvyšších pozitivních tvrzení, jako když se praví:

- Bůh není něco smyslového, ale nadsmyslového,
- ani není něčím představitelným
- ani poznatelným
- ani existujícím

ale je nad to vše. A tak se patření na pravdu noří do mentální mlhy a čím výš se pozvedá, tím hlouběji proniká, neboť přesahuje sebe i všechno stvoření.

To je nejvznešenější způsob výstupu; ale přesto, aby byl dokonalý, musí mu předcházet jiný, tak jako dokonalost přichází po osvětlení, stejně tak negace přichází po pozitivním tvrzení.

Tento způsob výstupu

- je tím čilejší, čím je síla vystupujícího niternější;
- je také tím plodnější čím je bližší afektu.

A proto je velmi užitečné se v tom cvičit.

14. Všimni si, že
v první hierarchii

- se má Pravda vzývat vzdycháním a modlitbou, a to náleží andělům;
- naslouchat se jí má studiem a volbou, a to náleží archandělům;
- hlásána má být příkladem a kázáním, a to náleží Knížatům.

Ve druhé hierarchii

- má být pravdy dosaženo jako útočiště a spojení, a to náleží Mocnostem;
- má být uchopena horlivostí a úsilím, a to náleží Silám;
- máme se k ní přidružit pohrdnutím sebou a umrtvováním, a to náleží Panstvům.

Ve třetí hierarchii

- má být Pravda ozdobena obětí a chválou, a to náleží Trůnům;
- má být obdivována vytržením a kontemplací, a to náleží Cherubínům;
- má být objata políbením a zalíbením, a to náleží Serafínům.

Pečlivě zkoumej, co bylo řečeno, neboť v tom je pramen života.